

JÓZAN ELMÉLKEDÉS

A'

M A G Y A R

SZENT KORONA'

EREDETÉRŐL

a' mostan támadott új világosítók
ellen.

P E S T E N

Füskúti Landerer Mihály betűivel 1794.

HERTELENDI BOLDIZSAR

ÚR,

RÉGI JÓ BARÁTOM!

*M*ajd nem minden szzegelet avval bangzik, hogy mostan a' világ soká tartott bomállya után világosodik, az pedig kétség kívül azért, hogy sok világosítók támadnak. In antiquis sapientia est. azt mondja Plátó El-halगतom a' Magyar nyelvben való új világoséttásokat, mellyeket némelky nyájás, vagy inkább nyálas Magyarok szokásba vettek; nem-is tzélom, említeni a' mostani Keresztények miképpen ditsekedjenek nem a' kegyelem', hanem a' természet világával, az értelemnek, és a' képzésnek erejével: egyedül az a' szándékom, hogy D. Decsinek a' Magyar Szent Korona' eredetéről való új világosséttását, ha nem egészen elöltanám-is, de tsak ugyan nagyon bomállyossá tennem. Ösztönözött arra az én

elmémnek nyughatatlansága, azért-is, hogy legyen a' világnak a' különböző értelmek' meg-ítélésére egy alkalmatossága. E' kis munkámnak leg-első hasznát érzettem abban, hogy az által kedves Feleségem Komjáti Katalinnak balála miatt meg-keseredett vóltomat enyhéttetni, és egy kevéssé mint-egy felejteni láttattam; azon kívül, hogy mind maga, régi jó Barátom, mind egyebek-is úgy vélem lesznek, a' kik azt szívesen fogják fogadni, az leszzen pedig az én második fő nyereségem. Irtam Bágyonban 16-dik Febr. 1794-dik Esztendőben.

Régi jó Barátomnak

igaz szívvvel szolgája
Ondrejovics Bálint.

S. I.

Az Országunkban két érdemes Férjfiú,
a' kiknek egyébiránt hivatalyok az Or-
vosi Tudomány, a' Magyar Szent Ko-
rona eredetéről gondolkodván, éppen
egy Léleknek vezérléséből, nem régiben
azt találta-ki, hogy első Királyunk Szent
István nem e' mostanival, hanem más,
talám *Syilvester* Pápától küldött Koro-
nával koronáztatott-volna-meg. Ezen ő
helytelen vélekedéseket, mivel az egész
Magyar világgal el-hitetni igyekeznek, ar-
ra való nézve, tsupán az igazságnak tiszta

sze-

fzeretétől indéttattván, kívántam az én gondolatimat közre bortsáttani, mellyek e' kettőben foglaltatnak: Először, hogy Szent István igen-is evvel a' Koronával koronáztatott-meg, és másodszor, hogy a' Régiek nem helytelenül mondották, hogy valami Angyal hozta-vólna le azt az égből, és hogy az egy égi, vagy mennyei Korona légyen.

§. II.

Zürzavar volt, úgy lehet mondani, az egész Birodalom, míg Szent István Király azt egész lábra nem állította-volna. Az Ország kebelében nyughatatlanság, rendetlenség, és nagy részént pogányság uralkodott, a' békeféségnek 's jó rendnek meg-fzerzése az ő munkája volt, ő a' pogányság' ki-irtásával a' Keresztényi hitet uralkodóva tette: mind azért tehát, mind pedig hogy ő leg-először evvel a'

mostani egész Koronával koronáztatott-
meg-légyen, méltán ő mondatik Orszá-
gunk első Királynak, jól lehet az édes
Atya-is Geiza valóságos Király volt,
mint a' következőkből ki-tettzik.

§. III.

A' hét Nemzettségből öfzve-állott
Magyarok a) minekutánna a' Chazarok
hármás Nemzetségével úgy egybe-szö-
vetkeztek, hogy mind nyereség, mind
vesztetés közös légyen egymás közt, b)
az

a) Szabadok lévén, Magyaroknak nevezték
magokat a' *Magurtól*, melly annyit téfzen ment
maga Ura.

b) Ez a' Szövetség annyira birta őket,
hogy öfzve házasodtak, egygyütt öfzöfzkodtak,
és egymás nyelvét-is, noha nagyon különböző
vala, öfzve-vegyérették. Mái napon-is a' *Chaza-
rok* nyelvekből mondják: *Malaftz*, *Kereftz*, *Ko-
táts*, *Patkó*, *Nadrág*, *Szoknya*, *Szakáts*, *Pe-
tsenye 's-a'-t*.

az egész nyoltz Nemzettségnek fő Kormányát egy Elöl járóra, vagy fő Kapitányra c) bizták, és annak választották Arpádot a' Salmutzes' fiát, olly feltétellel, hogy míg az ő maradékiban élő fiú ág leend, soha másnak a' fejedelemséget nem adják. Törvény volt ez, *Proh. Tit. 10.* melly szokás ellen, ha valamely más Ivadékból választatott volna a Kapitány, vagy Vezér, kétség kívül az ollyan törvény szerint való nem-is lehetett volna.

§. IV.

Minekutánna pedig a' fő Kapitányok vagy Vezérek egy Koronával megillettet-

c) Fő Kapitánynak mondom, mivel szokásba vétetett, de igazábban Gilásnak neveztetik magyarul; a' *Cbazárok* nyelveken pedig Vajdának, Vyvodának vagy Veyvodának mondatot molly annyit téfzen, mint Vezér, Ki-vezető.

tettek, a' Magyarok azt azért örökségnek gondolván, annyira magasztalták, hogy ha Árpádnak a' maradéki el-fogyának-is, akár kinek-is a' fejére azon Korona tétetődnek, a' lenne örökké igaz és törvény szerént való Király, a' kívül pedig senki ne esmértetnék annak, és ez a' szokás mind e' mái napig-is szentül meg-maradott. A' honnénd azt lehetne majd ki-hozni, hogy ha szent István nem evvel a' Koronával koronáztatott-meg, nem-is lehetne mondani igazi Királynak, a' minél mi volna nagyobb vakmerőség, 's bolondság?

§. V.

A' homlokon meg-nem nevezett két Orvos, két új Historicus azt adja okúl, hogy sz. István Király idejében még ez a' mostani Korona nem-is lehetett, azért, mert a' Koronán *Dukás Mibály Görög Tsászár*

neve lévén fel-mettzve, annak kellett tehát a' Koronát küldeni, az pedig szent István után fok esztendőkkal uralkodott Konstantzinápolyban, és így ez a' Korona szent István Király idejénél 80. esztendővel-is későbbben készülhetett. De ha a' Bölts meg-botlik, nagyot botlik egyéb iránt-is : *Sapientiae comes est Stultitia*. Ők az okoskodásokat a' Koronán látható szók-ból veszik, én-is ugyan azokból, mivel annál bizonyosabb Tanúság nem-is lehet, de annyira meg-külömbözve, mint meg-külömböztetik az egy a' száztól.

§. VI.

Méltó tehát a' Koronán ki-mettzett neveket meg-jegyezni, mellyek ime ezek : Μιχαήλ ὁ ἀρχαγγελός. Κοσμάς Δαμιανός. Κωνσταντίνος Πορφυρογενήσης, ὁ Ρίτος βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων. Μιχαὲλ Δεσπότης. Γεοβιζα Κραλῆς τῆς Τυρκίας, Γεοργίος Δημήτριος. Γαβριήλ ὁ ἀρχαγγελός. az-az : Mihály Ar-

changyal, ki a' Koronás fő mellett hadakozik. *Dan. 10.* Kozma Damian, Constantinus Porphirogenitus, a' Romaiak hűséges uralkodó fejedelmek. Dukás Mihály Despota, t. i. a' Görögök fő Püspökjök. Geobiza vagy Geiza a' Törökök Királya. György Demeter. Gabriel Archangyal, a' ki szüntelen az Isten előtt állván, örvendetes hír-hozó volna a' Koronás főnél. Hogy azomban Constantinus Porphirogenitus a' Görög Tsásfár, Dukás Mihály a' Konstantinápoli fő-Püspök, és Geiza a' Magyarok Királya egy időben éltenek légyen, azt bolondságnak tartom csak kételkedésbe is venni: mert mi szükség lett volna Konstantinusnak a' nevét a' Koronára fel-tenni halála után több száz esztendővel, mint a' Világosítók álmodoznak, holott ötet a' Görögök sem szentnek, sem annál inkább Pátronussoknak soha

nem esmérték (a) okát nem látja a' józan okosság.

§. VII.

Én azon három férjfiakat egy átal lyában *Sycronusoknak* 's egy-időbélieknek állétom: *Constantinus Porphyrogenitus* élt Urunk születése után 959-dik esztendeig, Geiza a' Tagú Fia 958-dikben, igen is még Attya életében Királlya lett, és így a' *Constantinus* idejében élt, *Dukás Mihály* pedig hogy abban az időben *Constantzina-*

a) A' Nemzetek egymást úgy szokták elnevezni, a' mint magokat nevezetesekké tették. A' Görögök az Olaszokat *Ιταλεις*oknak azért hogy nálök fok szép ökör neveltetett, a' Magyarokat pedig Törököknek nevezték, azért, hogy abban az időben törni, rontani szoktak. *Manlius János* is így ír: „ *Illa duo sunt opposita invicem, agricola & Tyrannus, seu Turca. Turca significat proprie devastatorem, quia etiam Imperium Turcicum est vastatio.*

nápoli fő Püspök volt, azt a' Koronán
 lévő Irás bizonyította, midőn ötet *Des-*
potnak mondja: mert tudni való dolog,
 hogy a' Görög Tsászárok soha se hivat-
 tettek Despotáknak, hanem Basileusoknak.
 Despotáknak hívták régenten a' Görögök
 a' fő Püspököket, mellyről tanuságot tesz
 Johann Hübners *Staats-Lexicon ad vocem*
Despota. Így tehát gondolhatni, hogy
 koránt sem Tsászár, hanem Püspök *Du-*
kás Mihály volt ezen mi Koronánknek
 első Mestere, a' Görög Tsászár Con-
 stantinus Porphyroginitusnak indéttásából
 Geizának szent István Király Attyának a'
 kedvéért. A' ki, a' mint mondám, hogy
 még Attya életében lett Királya, azon
 fel-nem-lehet akadni, holott gyakor pél-
 dák vagynak, hogy abban nagy kedvek
 tellyen az Atyáknak. *Tagjától* kiváltkép-
 pen, a' kit a' Deákok az ő temérdek
Tagjaitól Ursusnak, vagy Medvének ne-

vez-

veztek, ki-telhetett az, mivel ő az hadakozásokban erejét meg-vefztegette, kedvét az Uralkodástól a' nagy Ottóval szerencsétlenül viselt Ütközetiben le-tette, a' Fiának azon kívül a' Keresztényekhez való hajlandóságát látván, a' Birodalomra őtet alkalmasnak ítélte.

§. VIII.

Mi úton, módon pedig, 's melly alkalmatosságga adódhatott Constantinus Porphirogenitus által ezen Korona szent István Király Attyának, azt maga Constantinus a' következő esztendőben lett meg-halálózása miatt meg-nem írhatta, 's jól lehet egyéb Historicusok-is arról világossan nem írának, mind-azonáltal az akkori környül-állásokat tekintvén, így lehet gondolkodni: Már Tagfinak az idejében, ha titkon-is, de tsak ugyan sokan voltak az Országban Jobbá-

bágyok, a) és le-telepített Rabok, akik a' Keresztényi hitet tartották, Geiza idejében pedig hova tovább a' Keresztények száma szaporodott. Magok a' fő Kapitányok-is, kiket akkor Gilásnak b) a' Magyarok, és Sarkasnak c) tituláltak a' Kereszténységre térni gondolkoztak, a' mind hogy először-is Bultz d) nevü Sarkas, annak utánna maga a' Gilás-is, a' ki Geiza vagy Geobiza vala, lement

a) Jobbágyoknak nevezettek a' köz Jóba való-adástól, mintha mondatnának Jóba-adók.

b) Az első fő-Kapitányt Gilásnak úgy neveztek, mivel az ő hivatalya volt mind a' nyóltz nemzettségre ki-latni, 's közöttök egy magas halmon állván, törvényt, 's igazságot tenni, onnénd ki-láss, a' nyelv nem értöknél pedig Gyilas.

c) A' Sarkas második fő Kapitány, úgy mint Gilásnak a' Sarka után való.

d) A' Bultzot mások Bolefodes, vagy Bologudesnek írják, igazán pedig Balogügyesnek,

ki

ment Konstantzinápolyba, és a' szent Keresztséget fel-vették, Kereszt Attyok lévén Constantinus Porphirogenitus a' Görög Tsászár, a' ki őket nagy ajándékokkal, Geizát kivált-képpen egy Koronával is meg-ajándékozta. Ezen Dologról így ír abban az időben élt *Scylicen Curopalata* János Görög Historicus, a' kit *Gabius Deák* nyelvre fordított: „ *Non desistebant autem Turci in Romanorum Regionem irrupere, eamque depopulari, quoad Bolesodes ipsorum Dux, cum decrevisset Christianam fidem amplectari, ad Constantinopolim pervenit, & baptisatus a Constantino Imperatore suscipitur, Patriciatus dignitate decoratus, & multæ pecuniæ compos effectus, deinde Domum*
re-

ki mivel el-nem kaphatta a' Koronát, vissza-tért a' Pogányságra, ujjonnan prédálni kezdett, de azomban a' Franczok Királlya által el-fogattatván életét ottan szereventsélenül végezte.

„ *reversus est. Paulo post item Gylas ipse*
 „ *quoque Turcorum Dux Constantinopolim*
 „ *ingressus, baptisatur, paribusque & ipse*
 „ *muneribus & honoribus discessit.* “ Hogy
 tehát Geiza ezzel az alkalmatossággal
 nyerte legyen a' Koronát, és a' Királyi
 nevet, ha a' Koronán lévő három *Syn-*
cronusoknak a' nevei ezen szavakkal jól
 meg-egyeztettnek, azon talám kétel-
 kedni sem lehet. El-annyira, hogy va-
 lamint a' Koronán a' három fijsiak nevét
 egymás mellett olvassuk, úgy szinte mint-
 ha őket egy Táblán le-festve látnánk,
 Constantinus Porphirogenitust t. i. mint
 Kereszt-Atyát, Dukás Mihály Püspököt
 mint Keresztelő Papot, Geobizát pedig
 a' Magyarok Gilássát; mint Kereszt-fiat,
 a' Koronát, mint Kereszt-gyermeknek
 adni szokott ajándékot.

§. IX.

Igy tehát a' mi mostani Koronánk Geizának szent István Király Attyának 958. Esztendőben ajándékozott; mellynek környül állásait tekintvén, az alkalmazottság éppen helyes és szent vala, az ajándékozótól valamint ki-telhetett, úgy hozzá-is illett, a' Koronára való érdem minden képpen nagy vala, mert azon kívül, hogy Geiza Árpadnak maradéka vala, magok-is már a' Magyarok Országot birtak vitézségjek által, maga Constantinus pedig meg-vallja historiájának 40. részében, hogy a' Magyarok Segittségével, Liunticanak Árpad fiának fő Kapitányságában győzödelmeskedhettek a' Görögök, Simeon ellen. És attól az időtől fogva a' Magyarok és a' Görögök egymást szépen meg-szenvedték, öfzve-is házasodtak idővel, a' mint tudjuk, hogy

Sz,

Sz. László Király Leányát második Iván Görög Tsászfár vette-el, és hogy harmadik Bélának-is a' nagy Béla Emanuel Görög Tsászfár Leányát vette magának feleségül. De éppen ekkor szakadtt-el a' barátság kötele, azért hogy *Græca fide* tselekedett a' Tsászfár Bélával a' Vejével, holott parolája ellen a' Konstantzinápoli Birodalomnak Successiojától ki-rekesztette.

§. X.

Mivel pedig a' Koronán Deák betűk-is szemléltettnek, a' mellyeket a' Görögöknek nem lehet tulajdonéttai, kétség kívül annak azon része Romában mester-ségeffen ragasztatott hozzá, mellyet én hetedik Benedek Romai Pápanak tulajdonéthatok azon okból, mivel hogy Geiza Király szeléd természetű, kegyes Keresztény fejedelem lévén, tudta, hogy az áldott Korona a' boldog Országglás, azért

azért nem akarta, hogy a' Romai fő Püspöknek, Krisztus Apostolának áldása az ő Koronáját ne illetné, fel-tett szándéka volt fiának Istvánnak egy tökéletes szent Koronát maga után hagyni, a' végre azért azt VII. Benedeknek maga el-küldötte. Hetedik Benedek először-is buzgó hálálkat adván a' Felséges Istennek, hogy ő a' Sionnak kapuit annyira meg-szerette, és ott engedte születtetni a' 87dik Soltár értelme szerént, ezen vad és kegyetlen nemzettséget, a' küldött Koronának meg-nagyobbéttását-is, és meg-ékeséttését, Geizának a' kívánságán fellül, megígérte, 's-meg-is tselekedte, annál pedig örömöftjebben, mivel már Piligrinus Leveléből-is ezen szókat értette: „ *Cbristi,*
 „ *ani autem, quorum major pars populi*
 „ *est, qui ex omni mundi parte illuc tracti*
 „ *sunt captivi, quibus nunquam Soboles suas*
 „ *licuit, nisi furtive Domino consecrare,*

„ modo certatim, nullo obstante timore,
 „ offerunt eos baptizare, ac gratulantur
 „ omnes, tanquam de peregrinatione sua
 „ in patriam reducti, quod Christiano more
 „ Oratoria audeant extruere, & licentia
 „ percepta, linguam ligatam in Laudem
 „ Salvatoris præsumunt solvere. “ De nem

érhette-el a' Tzélját sem hetedik Bene-
 dek, hogy azt meg-külldhette-vólna, sem
 Geiza, hogy élteben meg-hozathatta-vól-
 na, második Sylvester a' Koronát Romá-
 ban készen találta. Melly környül-állá-
 sokat talám meg-tudván a' Lengyelek,
 az új Pápát álnoksággal akarták környül-
 venni, de István-is jókor fel-serkenvén,
 el-küldött érette, mondván Sylvester a'
 követnek: *rem tuam custodi, ne auferant*
Poloni.

§. XI.

Ha már ezek így voltak, vagy lehetnek, nem igaz lesz tehát az a' gondolat hogy szent István nem evvel a' Koronával koronáztatott volna-meg, annál inkább nem helyeffen tselekeznek, a' kik a' magok szüleményét majd nem erőszakoffan mások elméjébe oltani iparkodnak; Rövédséget tesznek első szent Királyunknak, midün ezen mennyei Koronát szentséges fejéről le-vonni erőlködnek. Bár inkább magokba szálanának 's meg-esmérnek hirtelenségjeket, de úgy vélem ide illenek szent Agastonnak ezen szavai *Lib. 2. de Trinit. in Proæmio:*

„ *Duo sunt, quæ in errore hominum diffi-*
 „ *cillime tolerantur, præsumptio, priusquam*
 „ *veritas pateat, & postquam patuerit,*
 „ *pertinax erroris defensio.*

§. XII.

Utóljára, hogy a' tisztes vénség nem ok nélkül mondotta, 's nem helytelenül hogy e' mi Koronánk az egekből küldetett, vagy ajándékozott a' mi Fejedelminknek, könnyen az előbbeniekből által-láthatni. Az egek, 's a' menny a régi Theologusoktól helyeffen megkülömböztettek. Magam sem értek itten olyan egeket, a' mellyeket Móises kiterjesztetett erőffégnek mond, nem értem mondom, és el-nem-hitethetem magammal, hogy régenten is lehettek volna olly efszelenek, a' kik azt gondolták volna, hogy a' mi Koronánk a' Levegő, felleget, tsillagos, vagy még a' Móifes *Gen. 1. v. 7.* égi nagy vizein fellyül a' tüzes égben tsináltatott volna. Egy Keresztény sem gondolkodott ekkoráig olly balgatagon akkor, mikor mondotta, hogy ez

a'

a' mi Koronánk az egekből küldetett vagy
származott.

§. XIII.

Aquinás Tamás, a' kivel *Bonaventura*-
is meg-egyez, Egeknek nevezi a' titkos
és meg-foghatatlan Isteni Felségnek hoz-
zá járúlhatatlan ditső fényességét, a' ho-
vá a' *Lucifer*-is vágyódott *Esa. 14. v. 13.*
Az egek öt féle képpen értetődnek a'
Sz. Irásban, és mivel onnend, t. i. az
egekből *Kurir* vagy Hir-mondó hozzánk
nem járna, azért a' Sz. Iráson kívül,
egy féle Égről sem sok bizonyoslat mond-
hatunk. A' többi között az Egek, és
a' menny nevezet alatt értetődik az Isten-
nek Felséges ditsőffége, az ő minden-
hatósága, ereje, jósága 's-a'-t. ezen ér-
telemben mondatik, hogy az Isten segét-
séget küld a' mennyből, ezen értele-
mben mondja Idvezéttök-is *Mat. 13. v.*

52. minden Irástudó, ki a' mennyeknek Országában meg-tanéttatott 's-a'-t. Nem gondolunk itten olyan testi, természet szerént való eget, mint a' kik az Istent is a' Mahomedánusokkal abba rekesztik, hanem a' mint mondám, az Istennek nagy hatalmasságát, melly által az egész világot igazgattyá, az ő véghetetlen kegyelmét, mellyel a' hívőkhez vífeltetik. Hogy pedig a' mi szent Koronánk az Istennek, ilyen Országában, az Istennek ilyen egében készítettett, szereztetett, és ekkoráig-is azokban meg-tartatott, azon talám fenki sem kételkedhetik.

§. XIV.

Nem akarta az Isten igazsága, hogy Bologudes fejére szálljon a' Korona, jól lehet ő előbb ment-volt-le Konstantzinápolyba a' szent Keresztséget fel-venni; nem akarta az ő gondvifélése, hogy a'

Lengyelek ravaszága által el-idegenedjen, nem-is nyerte ezt a' Koronát Geiza vérontással, vagy akár melly erőszaktétele által, hanem valójában maga az Isten az égben, az ő el-végezett nagy jó voltából készítette Constantinus Porphirogenitus által Geizának, azért, hogy őtet meg-esmérte, és a' Krístus hitire megtért. Ugyan-is az Isteni szolgálat mindenre hasznos, úgy mondja a' Pogányok Doktora *1. Tim. 4. v. 8.* és igérete vagyon, mind e' világon, mind a' más világon való meg-ajándékozásáról.

§. XV.

Magyar Országban a' Kereszténység kezdetében ezeket, és nyilván még többeket-is az akkor született korona felől által-láttak a' Keresztények, mellyekből az Istennek tudálatos hatalmát, és jó-ságát tapasztalván tapasztalhatták, 's azért

is

is méltán mondhatták, hogy az Isten Angyala, a' ki mikor a' földön van-is, helyeffen mondatik az egekben a' mennyei ditsőffégben lenni, hozta légyen-le hozzánk ezen Koronát, hogy annak ékes és merő szentséges, nem valami pogány vagy világi fényes tziírázatokkal, Marsnak vagy Venusnak ábrázolásával kézfétetett minéműségét el-halgaffam.

Ezekkel nem akartam egyebet, hanem hogy az én gondolatimat-is ítéljem meg a' Magyar Világ. *Ex contradictoriis elicitur veritas.* A' kinek több ideje az olvasáshoz 's jobb módja a' könyvekben vagyon, többet, 's talám igazabbakat kitalálhat. Nékem a' Világ edgyikhez sem adott szerentsét: Mert az időt az illyenekhez a' házom bajjaitól tsak mint egy lopom, az én Könyv-Tárom díze, a' régi Görögök beszéde. *μῆγας βιβρος μῆγας Κακος*, Azomban jó Lelki esmérettel

mondom, hogy sem Wefzprimivel, sem Decsivel, kiváltképpen ha Katona vólnék, a' magyar szent Koronának eredetében, kezét soha sem fogtam, nem-is fogok. Kivának inkább az egygyüekkel a' pislogó métsnél látni, mint szemeimben a' nagyon világéttó szövétneknél megvakulni.

